

ГАСЛО 2020

«Добрі християни й чесні громадяни»

ВСТУП

Коли я роздумував над Гаслом на цей рік разом з іншими співбратами, то чітко відчув, наскільки ця тема важлива та захоплива. Простий заголовок, але дуже глобальний, і його важко розвинути. Після праці в ці тижні я відчув це ще краще. Мені ця тема здається корисною, захопливою і складною.

Я щиро вірю, що в нас є потреба (у нашій Салезіянській Родині, у кожній із наших груп, у різних країнах, де ми працюємо, у різноманітних наших закладах) звернути погляд на ті аспекти, які пов'язані з формацією християнина й громадянина.

→ Ми повинні дедалі чіткіше пояснювати, що наша місія є євангелізаційною та катехитичною. Без цього не будемо Салезіянською Родиною. Ми можемо стати надавачами «соціальних послуг», а не апостолами дітей, підлітків і молоді.

→ Водночас є очевидним, що в нашій місії вихователів ми не можемо жити в своєрідному «лімбі», який не має нічого спільного з життям, справедливістю, рівністю можливостей, захистом найслабших, сприянням чесному суспільному життю. Цей вимір зараз дуже нагальний, оскільки суспільство, у якому живемо, не дуже вірить у ці цінності. Яку сторону підтримуємо, коли виховуємо? Саме через це питання стають такими актуальними й необхідними роздуми про Гасло цього року.

→ До цього додається ще одна нова перешкода. Чи можна вважати виховну формулу Отця Боско, якою він послуговувався в Італії у ХІХ столітті, чинною дотепер у «салезіянському світі», у якому Родина Отця Боско може віднайти дім у країнах із різними релігіями, з нехристиянською більшістю, з пост-християнським суспільством або ж взагалі в країнах, які офіційно є атеїстичними або антирелігійними?

Щодо останнього аспекту, тобто Гасла, у якому йдеться про те, як бути добрими християнами в нехристиянському суспільстві, до мене надійшли запитання з деяких регіонів. Я вам їх представляю, оскільки вони, безсумнівно, містять значну душпастирську чутливість. Ось деякі з цих запитань.

“У наших провінціях із переважною більшістю нехристиян (інші релігії, агностики або ж просто байдужі особи), це Гасло буде прийнято настільки, наскільки зможе запропонувати роздуми та ідеї щодо виховної діяльності в нехристиянському або пост-християнському суспільстві. Як можна представити виховну формулу Отця Боско так, щоб і наші миряни та нехристиянська молодь змогли прийняти його, зрозуміти, наслідувати і втілювати в життя?

1. “У часи Отця Боско, у контексті християнської більшості, суспільна користь була знаком автентичної релігійності.

Натомість зараз у 134 країнах, де поширилася харизма, ми відчуваємо потребу зберегти рівновагу між ставленням відкритості та включенням у виховній формулі

«для і разом» з молоддю та мирянами-нехристиянами, починаючи з **першої звістки Євангелія Ісуса Христа завдяки Запобіжній системі, яка створює відносини й дух родини, у якій виховують і в якій віру передають через осмос.**

2. “Необхідно враховувати **багатокультурне й багаторелігійне середовище 40 салезіянських провінцій, які живуть у Церквах, що мають меншість на тлі великих світових релігій, особливо в Азії та Африці**”.

3. “Недостатньо повторювати те, що Отець Боско робив у XIX столітті. **Ми можемо вчитися з досвіду салезіян, які сьогодні живуть Запобіжною системою в країнах з нехристиянською частиною населення.** У них однозначно наявний багатий досвід, вони змогли інтерпретувати думку Отця Боско в такому багатокультурному й багаторелігійному контексті, який наш Засновник не міг навіть уявити.”

4. **Добрі християни й чесні громадяни в суспільстві з нехристиянською або пост-християнською більшістю населення.** У нас є конкретні запитання:

- Як утілювати в життя виховну формулу Отця Боско серед молоді та мирян, які не є християнами?
- Як зберегти рівновагу між відкритістю на нехристиян та першою звісткою Євангелія?
- Як перекласти поняття «добрий християнин» для більшості співпрацівників-мирян, які не є християнами?
- Як втілити на практиці колону «Релігія» у багаторелігійних контекстах, у яких ми працюємо?
- Як виховувати молодь і мирян на трьох колонах Запобіжної системи Отця Боско: Розум – Релігія – Любов?
- Як реалізувати в повсякденному житті концепцію «добрих християн» Отця Боско в спільній із багатьма нехристиянами місії?
- Генеральний Настоятель вірить, що Запобіжною системою Отця Боско можуть жити й втілювати її в життя навіть співпрацівники - миряни, які сповідують інші релігії?
- Як залучити нехристиян у виховну душпастирську спільноту?
- Що кажуть самі нехристияни, які залучені у виховну діяльність салезіян?
- Які прояви практики Запобіжної системи Отця Боско є найбільш привабливими?

Я вірю, що під час пояснення Гасла знайдуться вказівки, які так чи інакше зможуть відповісти на такі цілком слухні питання, що надійшли до мене.

Добрі християни й чесні громадяни в Отця Боско¹

Багато хто ставить питання, чи ця виховна формула була запропонована й використовувалася самим Отцем Боско. Гаразд, це один із тих аспектів, які поглиблює з академічною строгістю отець Брайдо. Саме він допоміг нам зрозуміти, що Отець Боско завжди йшов шляхом цієї виховної програми, яку формулював тими ж або аналогічними словами, змінюючи їхній відтінок на основі того, кому адресував їх. Але тема відносин і виховання молоді для блага суспільства та вічного спасіння може вважатися константою. Ця формула дійсно використовувалася в різних твердженнях упродовж тривалого часу.

- Зробити їх чесними громадянами й добрими християнами (1857)
- Стати добрими християнами й чесними ремісниками (1857)
- Усі вони можуть стати добрими громадянами й добрими християнами (1862)
- Зробити всіх добрими християнами й чесними громадянами (1872)
- Виховати молодь до честі християнина й обов'язків доброго громадянина (1873)
- Вони стали добрими християнами й чесними громадянами (1875)
- Зробити все, що мені під силу, для цих покинутих хлопців, докладаючи всіх зусиль, щоб вони стали добрими християнами й чесними громадянами в громадському суспільстві (1876)
- Підготувати добрих християн для Церкви й чесних громадян для суспільства (1877)

У багатьох своїх творах, особливо в листах, Отець Боско залишив чітко визначену виховну душпастирську формулу в таких виразах (завжди згідно з отцем Брайдо як науково-історичним джерелом):

- * Зробити їх добрими громадянами й добрими християнами- це наша головна мета;
- * Зробити їх чесними громадянами й добрими християнами;
- * Вони (...) корисні громадяни й добрі християни;
- * Вони стають добрими християнами й чесними громадянами;
- * Коли молода особа приходить до цієї Ораторії, повинна переконатися, що це релігійне місце, у якому вона має прагнути стати добрим християнином й чесним громадянином;
- * Повернути їх до суспільства добрими християнами й чесними громадянами;
- * Виховані до громадянських і християнських чеснот (...) вони стають добрими християнами й чесними громадянами;
- * Йдеться про те, щоб зробити їх чесними громадянами й добрими християнами;
- * Завжди жити, як добрі християни й розсудливі громадяни;
- * Я сподіваюся, що вони стануть добрими християнами й чесними та корисними громадянами;
- * Я з радістю думаю про те, що ви (...) живете, як добрі християни й шановані громадяни;
- * Де б ви не були, завжди демонструйте, що ви добрі християни й чесні люди;
- * Метою наших закладів є виховання добрих християн і чесних громадян;
- * Щоб потім повернути їх суспільству добрими християнами й чесними громадянами;
- * Вони виходять добрими християнами й прекрасними громадянами;
- * Виховувати їх так, щоб вони стали добрими громадянами й справжніми християнами;
- * Добрий християнин і чесний громадянин;
- * Навчаюся жити, як добрі християни й розсудливі громадяни;
- * Підготовлені жити, як добрі християни й розсудливі громадяни;

¹ Даний коментар, який посилається на гасло «Добрі християни й чесні громадяни», ґрунтується на ретельному й поглибленому дослідженні, які в душі Отця Боско провів П'єтро Брайдо. *Добрі християни, чесні громадяни*. RSS. т. 24, 1994 (с. 36-42)

- * *Роблячи їх добрими християнами й корисними громадянами;*
- * *Тому продовжуйте бути добрими християнами й розсудливими громадянами;*
- * *Дати громадянському суспільству корисних членів, Церкві – добрих католиків, Небесам – щасливих мешканців;*
- * *Зробити з них добрих громадян і добрих християн;*
- * *Вони покажуть світу, як можна бути (...) християнами й водночас чесними й працьовитими громадянами;*
- * *Вчити їх, виховувати й зробити у такий спосіб добрих християн і чесних громадян;*
- * *Скільки добрих дітей, скільки чесних батьків-християн, скільки прекрасних громадян ми змогли б подарувати родинам, Церкві й суспільству;*
- * *Повернути їх родинам, суспільству й Церкві добрими синами, розсудливими громадянами й взірцевими християнами.*

Як ми можемо зауважити – неначе йдеться про музичну партитуру – мелодія ніколи не міняється, але має різні відтінки. Отець Брайдо представляє це в недвозначний спосіб у праці, яка дозволила нам зрозуміти, що Отець Боско не був теоретиком. Він став людиною дії. Але ця людина дії роздумує про значення своїх душпастирських ініціатив. Тому нас не дивує використана лексика й поняття, які виглядають простими й повторюваними, адже це чітко демонструє, що його діяльність розвивалася відповідно до конкретних оперативних ліній і ясного «теоретичного» розуміння, як на рівні знання ситуацій і проблем, так і на рівні оперативних рішень, які було використано. Два аспекти особливо помітні в одній з його найбільш улюблених і найчастіше повторюваних фраз: «добрий християнин і чесний громадянин».

1.1 ДОБРИ ХРИСТІЯНИ. Життя вірою в Господа під проводом Святого Духа...

Якщо повернутися до наших початків, коли наприкінці грудня сам Отець Боско пропонував персоналізовані Гасла на Новий рік своїм дітям і першим Салезіянам, то можна зауважити, що «життя вірою» було найціннішим і найприроднішим з того, що Ораторія пропонувала тим, хто в ній жив, як дітям, так і їхнім вихователям. Це було дзеркало життєвої дійсності, де перші Салезіяни, мами Ораторії, миряни, які допомагали, і молодь формували справжню родину, яка жила під одним дахом.

Вражає кількість святих і блаженних, що жили в цих бідних умовах у часи Отця Боско. Це стало школою взаємної святості, спільний зріст у вірі. Якщо, наприклад, правильним є те, що Отець Боско допоміг Доменіко Савіо зростати в любові до Бога, то не меншим був і вплив Савіо та його товаришів на Отця Боско, на його «постійну формацію» як Божої людини. «Віру зміцнюють, даруючи її»². Із взаємного дару віри, якою інтенсивно живуть, народилася школа святості, що продовжує жити духовний шлях Салезіянської Родини в усьому світі.

Гармонія між вірою та життям є серцем харизми Отця Боско, в обличчі та історії якої можна споглядати «надзвичайну гармонію людської природи та Божої благодаті. Будучи людиною у всій повноті цього слова, збагаченою чеснотами свого народу, він був відкритим

² *Redemptoris Missio*, 3

на земні реалії; будучи людиною Божою, сповненою дарами Святого Духа, він жив так, неначе бачив невидиме»³.

“Життя вірою” сьогодні є найціннішим даром, яким ми можемо обмінятися, якою б не була наша життєва ситуація, вік, покликання й навіть релігія. В еклезіологічній єдності, що живить і змінює шлях Церкви і яку так інтенсивно втілює та заохочує Папа Франциск, ідентичність групи та особи реалізується й об’являється *в тому, щоб стати даром для інших*, як і у вмінні приймати дар тих, хто покликаний бути учнем Христа незалежно від життєвого стану й покликання.

Для всіх нас, посвячених у Салезіянській Родині, хіба не «життя вірою» є центром і серцем того, ким ми покликані бути й що повинні пропонувати, втілюючи це в специфіку кожного окремого призначення й кожної особи?

Якщо ми, посвячені, не будемо іконою «гармонії природи й благодаті», плідною зустріччю між Божим покликанням і любов’ю, великодушною щоденною відповіддю свободи, то на який інший «скарб у полі» можна розраховувати, щоб життя мало сенс, повноту значення, щоб ми стали сіллю і світлом, які можуть дати смак і просвітити життя тих, хто живе з нами?

Синод про молодь з обеззброюючою чіткістю показав, що нові покоління очікують, що ті, хто цілковито посвятився Господеві, будуть для них «яскравими й послідовними свідками»⁴.

Але те ж саме ми повинні сказати й про мирян, батьків і молодь: якщо віра є даром, то даром є і життя вірою. Це не плід великих професійних здібностей чи залізної сили волі. Будь-який наш внесок, який також стає частиною діалогу благодаті й свободи, ніколи не можна розглядати поза випереджаючою Божою любов’ю, такою непомітною й дієвою присутністю Святого Духа в кожному з нас, у спільноті, у Салезіянській Родині, у Церкві, у світі, в історії та й в усьому Всесвіті. Святий Дух – це творча сила й енергія, яка веде до сповнення і яка з гірничного зерна Царства вирощує велике дерево..

✓ 1.2. ДОБРІ ХРИСТІЯНИ. Жити, слухаючи Бога, який промовляє до нас.

3 Статути й Загальні правила СДБ, 21.

4 Синод Єпископів, *Молодь, віра та розпізнання покликання*. Instrumentum Laboris, 175

«Немає більшого дару, який би ти міг запропонувати іншій особі, ніж ідеальна увага до неї». Це був висновок, до якого дійшов один мудрий місіонер після багатьох років служіння на судомній околиці великого міста.

Ми по-різному намагаємося заново відкрити вміння слухати, а це основоположне мистецтво для особистого супроводу. Навчитися слухати – ось сильний стимул, який Синод про молодь запропонував усій Церкві.

І є слухання, що має ще глибше коріння, і саме від нього залежить більша частина життєздатності чути одне одного. Слухання має коріння, що йде вгору. Це абетка кожного покликання, яке завжди є зустріччю заклику й відповіді і яке оновлюється щодня.

Слухання Бога є таїнством, яке не може обмежуватися певним вчинком чи моментом. Воно реалізується завдяки дії Святого Духа й зазвичай проявляється не випадково, а як поступове дозрівання, яке супроводжується тими довгими шляхами, про які йдеться в Святому Письмі і які ми бачимо в житті наших святих.

Є своєрідна схильність до слухання Бога. Вона стає настільки цінною, наскільки складними є здебільшого суспільні контексти, у яких ми живемо і які вирізняються постійним надміром медійних стимулів і неймовірним ритмом життя. Така цінна схильність - це «відкритість на тишу».

Тиша – це граматики, завдяки якій виражається розмова між Богом та людиною. Є одне слово, що завжди відрізняється від інших, слово, завдяки якому Він говорить до нас - Святе Письмо. Воно не нав'язується й завжди залежить від нашого слухання, від гармонії серця та близькості до Божої тиші. Слухаючи це Слово, почуття й думки починають моделюватися відповідно до того, що об'являє нам щодня Євангеліє. Слухання Бога в особах, які нас оточують, та в подіях, які стаються, стає більш уважним, ми починаємо бачити глибше.

На цьому шляху зростає відповідність між тим, що слухаєш і звіщаєш, і тим, чим живеш. Це слухання Бога, який звертається до нас, вимагає повсякденного вправління, як це роблять артисти чи спортсмени, щоб досягти більшої майстерності.

✓ **1.3. ДОБРІ ХРИСТІЯНИ з потребою *євангелізувати й нести першу звістку та катехезу*. “Це товариство на своїх початках було простою катехизацією” (МВ ІХ, 61).**

“Він не зробив жодного кроку, не промовив жодного слова, не розпочав жодної справи, що не мали метою спасіння молоді... Дійсно, він не думав ні про що, окрім спасіння душ!”⁵. Це свідчення з боку того, хто, можливо, краще за інших знав Отця Боско і «мав з ним усе навіпіл», допомагає нам мало не чуттєво усвідомити інтенсивність душпастирської любові нашого батька. Він ніколи не здавався перед обличчям найжорстокіших викликів бідності, починаючи з в'язниць Турина, у які його загнав отець Кафассо, щоб він «навчився бути священником». Водночас Отець Боско ніколи не відмовлявся від того, щоб пропонувати найвищі цілі духовного зросту для всіх: як для Магоне, так і для Савіо, пристосовуючись до шляху кожного з них. Говорячи сучасною мовою: “Наслідуючи Божу терпеливість, ми йдемо назустріч молоді на тому рівні, на якому перебуває розвиток її свободи”⁶.

5 Статути СДБ, 21, цит. о. Руа 1 24.8.1894

6 Статути, 38

Вражає сучасність цього душпастирського підходу, який уміє йти поруч із кожною молодою особою, навіть найбільш загартованою часом (згадаймо присутність Салезіянської родини в таборах для біженців або іммігрантів), і віднайти саме там добрий ґрунт для зерна Євангелія, *без прозелітизму й без страху*, оскільки віра й життя ніколи не «розлучалися» там, де залишилися особи, вірні харизмі, які Святий Дух подарував Церкві разом зі святими нашої родини.

Папа Франциск нагадує нам, що ніколи не можна відмовлятися від першої звістки, або ж відкладати її до кращих часів. Він каже:

«Я багато про це говорив у повчанні *Evangelii gaudium* і вважаю доречним повторити певні речі. З одного боку, помилково вважати, що в душпастирстві молоді “можна замінити *керигму* формацією, яка є більш “ґрунтовною”. Немає нічого важливішого, глибшого, достовірнішого й мудрішого від цієї вістки. Уся християнська формація – це насамперед заглиблення в *керигму*, яка набуває все яскравіших і чіткіших рис”. Окрім того, душпастирство молоді завжди повинно передбачати моменти, які допомагають оновити й поглибити особистий досвід любові Бога й живого Ісуса Христа. Для цього можна використовувати всілякі ресурси: свідчення, пісні, моменти адорації, час для духовних розважань над Святим письмом, а також різні стимули соціальних мереж. Але цей радісний досвід зустрічі з Господом ніколи не можна замінити певним типом “доктринальної обробки”»⁷.

Ми, справді, віримо у важливість першої звістки? Подивіться на світ молоді в його сукупності: стрімкі зміни, які проходять на швидкості цифрових технологій, створюють неймовірну різноманітність культур, життєвих підходів, з «відривом» між поколіннями, який набагато глибший, аніж у минулому. Хіба не світ тих, хто народився після 2000 року, є полем для євангелізації? Покоління соціальних мереж, не говорячи вже про молодь цього тисячоліття, яка народилася в часи Інтернету, очікують тих, хто зможе першим принести їм світло й силу Євангелія, говорячи їхньою мовою й пристосувавшись до життя на їхніх частотах.

“Кого б мені послати? Хто нам піде?” (Іс. 6, 8). Ці давні слова Ісаї не здавалися б такими сучасними, якби не уявляли, що вони лунають з уст усієї церковної спільноти, яка звертається до нас, Салезіянської Родини, як до тих, хто завдяки харизмі й дару Святого Духа народився для того, щоб стати фахівцем зустрічі з молодими особами, готовим бути з ними такими, якими вони є, і там, де вони є, попри всі можливі відмінності в релігійних поглядах. Відступити під натиском цього місіонерського виклику - це те ж саме, що відступити від Салезіянської Родини, від духу, який нам передав Отець Боско.

Але необхідно вважати, щоб не переплутати першу звістку з чимось мінімальним, обмеженим, таким «нешкідливим», що воно навіть не залишає по собі слідів і знаків.

Отець Боско часто нагадував, що все розпочалося з «простої катехизації». Його історія, невідривна від історії молоді, з якою він жив, з безсумнівною чіткістю демонструє, що «простий» аж ніяк не означає «поверховий».

⁷ Франциск, *Cristus Vivit*, 214

Часто самі молоді особи, коли сягають «особистого досвіду любові Бога й живого Христа», стають місіонерами й євангелізаторами тих, хто їх супроводжує, оскільки вимагають свідчення й єдності в житті, справжньої та глибокої віри.

У цьому й полягає геніальність Отця Боско: він залишається доступним для кожного, і разом зі своєю молоддю не боїться ставити за ціль святість, не більше й не менше.

І на цьому шляху відкривається захоплююче й зобов'язуюче поле: зробити з «катехизації» не просто низку зустрічей із дітьми, для того щоб допустити їх до Першого Причастя чи Миропомазання; зробити з «богослов'я» не просто низку екзаменів, які необхідно скласти, щоб отримати допуск до священства. Катехизація – це зріст із розумінням життя, просвітленого вірою; богослов'я ж – це вхід розумом і серцем у красу Божого таїнства, яке об'явилося у Христі. Коли ми як члени Салезіянської Родини будемо захоплені тим «лагідним світлом», закохаємося в нього й знову живитимемо серце й розум цими скарбами, тоді просвітиться й наш стиль вихователів-душпастирів. Скажу більше: з таким серцем ми знатимемо, як перебувати серед молоді й родин, які сповідують інші релігії або називають себе атеїстами чи агностиками. Цей підхід полягатиме в справжній спільності й простому свідченні в душі делікатної поваги до інших вірувань.

Як і на початках Ораторії Вальдокко, зріст у вірі можливий лише разом: чим більш насичений духовний шлях тих, хто супроводжує, тим кращим він буде в молоді та людей, які більшою мірою завдяки *«осмосу, а не логічним процесам»*, прагнутимуть слідувати за ними. Це буде зі свого боку шлях народу, який штовхатиме пастиря до більшого зросту, щоб він ставав дедалі ближчим до джерела і відповів на спрагу тих, хто просить, часто без слів, допомогти зустрітися з Господом.

1.4. ДОБРІ ХРИСТІЯНИ, які живуть справжньою салезіянською духовністю

На П'ятидесятницю Святий Дух розпочинає час Церкви та місії. Завдяки цьому духовність і місія завжди йдуть одне за одним. Неможливо відірвати місію від духовності чи навпаки. Саме тому, коли ми не можемо цілісно жити місією і духовністю, то в наші двері цілком можливо постукають втома й розгубленість або ж бажання «задовольняти» інших нашими ініціативами, *не «доторкаючись» глибин життя кожної особи.*

Повернутися до першої любові

Зараз багато психологів говорить про суспільство втоми. Папа Франциск каже, що і ми, душпастирі, можемо втомлюватися. Але чому ми такі втомлені? Хтось міг би зауважити, що сторінки наших щоденників забиті обов'язками, але «...не завжди проблемою є надмір праці, - проблема може бути також у поганому виконанні роботи: без належної мотивації, без духовності, яка пронизувала б дію й чинила її бажаною.»⁸ Вочевидь, причини цієї втоми ми маємо шукати не в щоденнику, а в нас самих, у браку мотивації та в тому розриві, з яким ми живемо місією та духовністю.

Щоб вилікувати цю втому, необхідно зрозуміти її причини. Повернення до першої любові - це нове існування. Згадаймо, як Отець Боско в останні роки свого життя побачив, що в Ораторії Вальдокко втрачено цю першу любов. Тому з Рима він написав молоді та

8 Франциск, *Evangeliu Gaudium*, 81

Салезіянам Ораторії лист, у якому порівнював життя й радість перших років з теперішньою кризою. В Ораторії було втрачено радість, життя та довіру. Як висновок, необхідно повернутися до першої любові.

А.- Духовність

Так, слово «духовність» стало модним, але не менш правильним є й те, що воно дуже багатозначне.

Ми можемо бачити розквіт прагнення духовності в дуже різних місцях і контекстах, попри те, що більшість пропозицій таких, які вважаються модними, не мають нічого спільного з Христом і Його Євангелієм.

Незважаючи на цю неоднозначність, необхідно визнати, що прагнення духовності може стати вхідними дверима до християнського життя для тих, хто перебуває в пошуках. «У деяких молодих осіб ми зауважуємо прагнення до святості, хоча й не з усіма рисами об'явленого Бога. В інших бачимо мрію про братерство (а це не так уже й мало), справжнє бажання розвинути здібності, якими вони володіють, щоб щось запропонувати світу, особливу мистецьку чутливість або пошуки гармонії з природою, велику потребу в спілкуванні. У багатьох із них ми віднайдемо неабияке прагнення до іншого життя. Це початок, внутрішні сили, які відкрито очікують слова, заохочення, світла та підбадьорення»⁹.

Цей підхід відкритості веде нас до запитання про те, що ми робимо як Салезіянська Родина для цих молодих і дорослих осіб, які перебувають у пошуках. Ми можемо запропонувати трішки світла й підбадьорення. Це дуже важливо, особливо в тих контекстах, у яких релігійні знаки втратили силу та дієвість, хоча такі ситуації зараз є скрізь. Уміти діалогувати з тими, хто шукає, означає відкрити мости взаємин. Можливо, саме цього просить у нас Святіший Отець, коли каже: «Уважний погляд того, хто покликаний бути батьком, пастирем і провідником молоді, полягає у визначенні маленького вогника, який продовжує палати, тростини, яка виглядає надломленою, але ще не переломилася (див. Іс. 42, 3). Це вміння побачити шлях там, де інші бачать стіни, здатність розпізнати можливості там, де інші зауважують лише небезпеку. Таким є погляд Бога Отця, який може цінувати й жити паростки добра, посіяні в душах молоді. Серце кожної молодої особи має вважатися «священною землею», носієм зернин божественного життя, перед яким ми повинні «роззутися», щоб мати можливість наблизити й поглибити Таїнство».¹⁰

І ми чудово розпізнаємо в цьому погляді стиль і спосіб, з якими наш улюблений батько Отець Боско наближався до своїх хлопців і супроводжував їх.

В.- Християнська духовність

На широкому полі ми знаходимося в межах духовності християнської, яка є основоположною, яка народжується з головної звістки Євангелія і несе печатку цінностей, найбільш типових для кожного моменту історії Церкви. Ми не можемо забувати, що Християнство втілюється в історію й спрямоване на те, щоб змінити конкретну людину в її культурному становищі. Тому християнська духовність має відповідати на потреби будь-якого часу і має виражатися категоріями теперішнього. І немає жодних сумнівів у тому, що ці цінності, які народжуються з Євангелія у всіх контекстах, культурах і часах, є дуже цінними мостами спілкування, діалогу та зустрічі з іншими релігіями.

9 Франциск, *Christus Vivit*, 84

10 *Там само*, 67

Вирішальним пунктом святості є відкриття тайнства Бога у світі та в нашому житті, оскільки «Бог діє в історії світу, у подіях життя, в особах, яких я зустрічаю і які звертаються до мене»¹¹. Це основа розпізнання. Адже Бог не відпочиває в стороні, а веде, і місія Церкви полягає в тому, щоб кожен чоловік і кожна жінка зустріли Господа, який вже є присутнім у їхньому житті та серцях. З таким розумінням місії *душпастирство молоді ставить за ціль допомогти кожній молодій особі зустрітися з тайнством Бога, який діє в історії, у її житті та в її серці*.

Отець Боско завжди вмів передбачати життєві події з Божої ласки. Щоб жити у такій святості, потрібен життєдайний центр, який поєднає кожного з нас, адже духовна особа це сильна, цілісна й добре структурована завдяки дії Святого Духа. З такої точки зору, духовна особистість усвідомлює, що вона Божа дитина, має розум віри, який дозволяє відчутти тайнство Бога й значення світу та історії, і живе своєю вірою в спільноті братів, щоб служити Царству Божому.

Усе вищесказане допомагає нам оцінити й зрозуміти в надзвичайний спосіб важливість, яку Папа Франциск приділяє у своєму вченні про духовність. Він говорить про неї у всіх своїх головних документах:

- Духовність учня-місіонера¹².
- Екологічна духовність¹³.
- Подружжя й сімейна духовність¹⁴.
- Святість як початок і мета духовного життя¹⁵.

“Сподіваюся, ти зможеш поважати себе, серйозно ставитися до себе, прагнути свого духовного зросту”¹⁶. Адже, безсумнівно, духовність торкається життя, яке складається з мрій, досвіду, взаємин, проєктів і рішень. Ми повинні вміти надихати нашу молодь на ризик мріяти й обирати, на інтенсивне життя й почуття, на насолодження дружбою з Христом, на зріст і дозрівання, на братерське життя, на обов’язок, на прагнення бути мужніми місіонерами.

С.- Салезіянська духовність

Ми говоримо про салезіянську духовність як про харизматичне вираження в межах «великої ріки» *християнської духовності*. Іменником виступає християнська духовність, а прикметником – конкретний харизматичний стиль.

Салезіянську духовність неможливо зрозуміти без розуміння духовного досвіду Отця Боско. Наш батько був священником, який посвятився вихованню і євангелізації молоді, засновником різних апостольських рухів на її користь, наставником харизматичної родини з чіткою й сильною апостольською духовністю.

Саме тому Салезіянська духовність віднаходить своє коріння в духовному досвіді Отця Боско, перших салезіян і салезіянок, мирян-співпрацівників і молоді з Ораторії. У цій духовній традиції зауважуємо особливе сприйняття християнського життя; виховну,

11 Франциск, *Angelus 28 жовтня 2019*

12 Див. Франциск, *EG*, 239-288

13 Див. Франциск, *LS*, 181-213

14 Див. Франциск, *AL*, 278-289

15 Див. Франциск, *GE* у своїй більшій частині.

16 Франциск, *ChV*, 159

душпастирську й соціальну діяльність; педагогічну й духовну пропозицію, яку ми називаємо Запобіжною системою. Наша духовність має певні особливості, дуже типові для неї: це духовність повсякдення, великодня духовність радості та оптимізму, духовність дружби й особистих взаємин із Христом, духовність церковної єдності, марійська духовність, духовність відповідального служіння, яка завжди пропонує, як і Отець Боско, мету бути «добрими християнами й чесними громадянами». Ми намагаємося зробити все для сприяння гідності кожної особи та її прав; вправляємося в тому, щоб жити з великодушністю в родині й сприяти солідарності, особливо з найбільш вразливими; намагаємося робити нашу працю чесно й компетентно; сприяємо справедливості, миру та спільному благу; поважаємо творіння й сприяємо доступу до культури. Усе це є частиною нашої духовності, нашого способу бути Салезіянською Родиною і євангельською звісткою відповідно до харизми Отця Боско в різних місцях світу.

1.5. ДОБРІ ХРИСТІЯНИ перед обличчям виклику нехристиянського, пост-християнського і пост-віруючого середовища.

Ми живемо у світі, у якому зустрічаємо не тільки віруючу молодь, але й таку, яка віддаляється від віри, молодь, яка сповідує інші релігії, і молодь, яка ні в що не вірить.

Ця різноманітність ситуацій дозволяє нам пригадати місіонерське послання, отримане на П'ятидесятницю. Куди нас кличе Ісус Христос? Немає меж, немає обмежень: Він посилає нас до всіх, оскільки для Євангелія немає кордонів і обмежень. Салезіянська місія веде нас до кожного. «Не бійтеся йти й нести Христа в усі місця, аж до околиць життя, навіть тим, хто здається найбільш далеким і найбільш байдужим. Господь шукає всіх, Він прагне, щоб усі відчули тепло Його милосердя і Його любові. І Він запрошує нас безстрашно йти з місіонерською звісткою, де б ми не були і з ким би не зустрілися під час навчання, тренування, коли ми йдемо гуляти з друзями, займаючись волонтерською діяльністю, на роботі, адже завжди доречно ділитися радістю Євангелія»¹⁷.

Саме тому місія є такою стимулюючою і вимогливою. *Про що ми повинні подумати, щоб мати змогу наблизитися на душпастирському рівні і до тієї молоді, яка віддаляється від віри, сповідує інші релігії або не вірить узагалі? Йдеться про нехристиянські і пост-християнські контексти.*

Деякі небезпеки, які нам загрожують

У християнському контексті, як і в нехристиянському чи пост-християнському, ми повинні уникати як фундаменталізму, так і релятивізму, а також ексклюзивності та синкретизму.

Фундаменталізм, вірячи, що має абсолютну істину, закривається на діалог, він «сильний» і непохитний у своїх переконаннях, але все це з різкою реакцією і нетерпимістю. Так само релятивізм починається з переконання, що немає жодної впевненості, жодних істин і абсолютних норм. Постмодерністське культурне середовище віднаходить у релятивізмі своє природне місце і вважає нестерпною агресією будь-яку претензію на істину. Ні фундаменталізм, ні релятивізм не допоможуть нам у душпастирській пропозиції.

Instrumentum Laboris останнього Синоду про молодь пропонує цікаву думку. «Не йдеться

¹⁷ Там само, 177

про те, щоб відмовитися від найціннішої специфіки християнства заради конформізму з духом світу, не цього від нас вимагає молодь. Необхідно віднайти спосіб донесення християнської звістки в змінених культурних умовах. Згідно з біблійною традицією варто визнати, що догма ґрунтується на відносинах: людина відкриває істину тоді, коли відчуває її з боку Бога, адже тільки Він заслуговує на довіру”¹⁸. *Instrumentum Laboris* пропонує пройти шляхом взаємин і підсилити душпастирство ними. Здається, що він вказує на те, що вхідними дверима є турбота про відносини. Ми прекрасно знаємо, що Запобіжна система Отця Боско завжди була практичною вправою цієї засади взаємин.

Інші дві небезпеки - це ексклюзивність і синкретизм. Перша з них має два обличчя. Одне стосується пропозиції, адресованої лише еліті, готовій молоді й дорослим особам; інше - цензури будь-якої душпастирської поради, з відмовкою про те, що необхідно поважати чутливість кожної людини. Підсумовуючи, це душпастирська ініціатива для кількох осіб або ж взагалі повна відсутність її. Жоден з цих шляхів нам не підходить. Якщо наша душпастирська пропозиція не дбає про найвіддаленіших, то ми демонструємо слабку віру в євангельському проєкті, і, можливо, те, наскільки елітарним є наше бачення душпастирства. Якщо ми обираємо цензуру, наша довіра ідеям євангелізації нульова. Цензура – це просто найкращий шлях, щоб взагалі ні про кого не дбати з душпастирської точки зору.

Іншим боком медалі є синкретизм. Ця душпастирська пропозиція характеризується мішаниною порад, взятих із різних світоглядів. Синкретична пропозиція завжди шукає новизни, не маючи жодного критерію розпізнання.

Виникає запитання, чи існують можливі пропозиції? Так :

→ Дбати про зернини Слова

Перша пропозиція: *шукати й дбати про зернини Слова*. Другий Ватиканський Собор підтримав цю доктрину, яка, з іншого боку, тримається на традиції багатьох століть, будучи сформульованою вже у II сторіччі таким Отцем Церкви як святий Юстин.

Говорячи про цю доктрину, Собор прагнув визнати різні рівні істини, які знаходяться в релігійних і культурних традиціях. У цих зернинах Слово вже присутнє, нехай і як зародок, і їхнім напрямком є Слово. Це дуже допомагає у нашій душпастирській пропозиції в нехристиянських чи пост-християнських контекстах, які вимагають від нас віднаходити місця й можливості для взаєморозуміння і співпраці. Ці «точки зустрічі» ми віднаходимо в цінностях людини, у людській гідності, у прагненні миру й здобутті чесноти співчуття й поваги до іншого, у чужинці чи просто не такому як ми, у турботі про створіння, в екології...

Усі ці мотивації надзвичайно актуальні і виражають світову суспільну чутливість, і все це підказує нам, що ми можемо почати з того, що є найпростішим.

→ Діалог

Другою душпастирською пропозицією в нехристиянських і пост-християнських контекстах має бути *діалог*. Так ми повертаємося до наших роздумів про взаємовідносини.

Я підкреслюю важливість діалогу, який вимагає інших здібностей: вміння слухати,

18 Синод Єпископів, *Молодь, віра та розпізнання покликання*, цит., 55

говорити зрозуміло, пропонувати досвід єдності. Діалог не полягає лише у висловленні точки зору. Коли ми діалогуємо, то повинні докласти зусиль, щоб зрозуміти досвід іншої особи та її думки. Тому дуже важливо сприяти виробленню атмосфери поваги на фоні незаперечних відмінностей, а також визнати, що діалог потребує покірності, адже необхідно усвідомити свої недоліки й повірити в можливості.

Душпастирський діалог, про який ми говоримо, є передусім розмовою про людське життя, у душі відкритості на молодь, розділяючи її радість та труднощі, прагнення й надії, релігійні цінності. Це вправління в особистій і спільній зустрічі, яка надзвичайно збагачує нас: “Отже, ми навчимося приймати інших та їхній відмінний спосіб буття, думання і висловлювання. Тоді разом зможемо взяти на себе обов’язок служіння справедливості й миру, який має стати наскрізним критерієм для всякого взаємообміну”¹⁹.

→ Цінність Свідчення

Іншою, не менш важливою, перспективою є Свідчення. Цінність свідчення на основі послідовності, обіцянки й достовірності. Молоді особи можуть пробачити багато наших помилок, але вимагають від нас, щоб ми були послідовними, достовірними й зобов’язаними на благо інших. Вони є свідками нашого часу.

→ Звіщення

Папа Франциск постійно нагадує про важливість звіщення Євангелія. “Не можна посправжньому євангелізувати, якщо не визнавати Ісуса Господом і якщо не відводити перше місце в євангелізаційній діяльності Ісусу Христу”²⁰. Звіщення ніколи не повинно бути прозелітизмом, і в будь-якому контексті воно матиме інше вираження; наприклад, Євангелія в нехристиянському контексті не може бути таким самим, як і в контексті пост-християнському.

Це звіщення заключає в собі три великі істини християнина: *Бог нас любить, Христос спасає, а Святий Дух дає життя й супроводжує*.

Як звіщати? Передусім із впевненістю й знанням, що воно пропонується й залишається відкритим, доки ласка Святого Духа не породить віру. Окрім того, звіщення має відбуватися в душі близькості й розуміння, має бути персоналізованим, незалежно від того, чи ми знаходимося у групі чи в спільноті, тобто повинно дійти до кожної особи. Жоден душпастирський ресурс або стратегія ніколи не зможе замінити його.

“А Господа Христа святить у ваших серцях. Ми завжди готові дати відповідь кожному, хто у вас вимагає звіту про вашу надію, - однак, із скромністю та острахом, маючи добру совість” (1 Пт. 3, 15-16).

1.6. ДОБРІ ХРИСТІЯНИ не зосереджені на собі самих

Місія – це характеристика учнів нашого Господа. Згадаймо, що коли Папа Франциск описує у Апостольському повчанні *Evangelii gaudium* риси духовності учня-місіонера, то він закладає місіонерське послання в глибини людського життя. “Моя місія - проникнути в серця народу - не є просто якоюсь частиною мого життя чи прикрасою, яку в будь-який момент можу зняти, додатком чи ще одним епізодом. Це щось таке, чого я не можу

19 Франциск, *EG*, 250

20 Там само, 110

викоренити зі свого ества, коли не хочу себе знищити. Я є місією на цій землі і саме тому перебуваю в цьому світі»²¹. Святіший Отець ставить місію в центр людського існування.

а.- Твоє життя для інших

Зустріч із Богом дозволяє мені йти до людей. Дехто називає це «антропологією дару», що можна підсумувати словами «твоє життя для ближнього». Саме тому зосереджена до інших особа спроможна на уважний і співчутливий погляд, а не на байдужість, яка так вкоренилася в серцях багатьох сучасних осіб, позбавляючи їх можливості співчувати стражданням інших.

Будучи відкритою до людей, особа може також розпізнати отриманий дар та ділитися ним з іншими. Посвячення ближнім, передусім найбільш потребуючим, перетворюється на практику віри. Це основа будь-якого християнського життя.

“Коли зустріч із Богом називається духовним екстазом, то це зумовлено тим, що він витягує нас із самих себе й підносить, осяяних Божою любов’ю й красою. Але ми можемо вийти з себе для того, щоб побачити красу, приховану в кожній людині, її гідність, велич як образу Бога й сина Отця. Святий Дух прагне підштовхнути нас до цього виходу з себе, щоб з любов’ю обійняти інших і шукати їхнього блага»²².

б.- Від «я» до «ось я»

Цей спосіб сприйняття життя, що відкритий на інших, запрошує нас перейти від «я» до «ось я». Культура «я» дуже добре пояснює світ, у якому ми живемо. Вона пропонує великі можливості (особистий зріст, автономність, розвиток особи), але приховує серйозні слабкості (особи, які тримаються осторонь і не відкриті на інших, самозакоханість, бажання показатися).

Біблійна антропологія представляє віруючу людину як того, хто може сказати: «Ось я». У Святому Письмі ми бачимо, що ці слова були сказані у вирішальні моменти життя Авраамом, Мойсеєм, Самуїлом, Ісаєю, Марією з Назарета і самим Христом, який, згідно з Послання до Євреїв, сказав: «Ось іду, щоб учинити твою волю, Боже» (Євр. 10, 7).

Надаючи важливість цінності «я», а інакше й бути не може, ми сприймаємо християнське життя як шлях перетворення з «я» на «ось я». Цей крок дозволяє відкритися на таїнство, яке перевершує нас. Коли ми з вірою кажемо «ось я», у нас зароджується підхід і готовність, які відкривають життя на Святого Духа, що керує й супроводжує, щоб віднайти такий спосіб, який якнайкраще ідентифікує нас як людей. Це сутність кожного *покликання*, з поглядом віруючого на Ісуса Христа, і “життя, яке дарує Ісус, це історія любові, історія життя, яке прагне змішатися з нашим і пусти коріння в землю кожного з нас”²³.

2. ЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ

2.1. Молодь чекає на нас у «домі Життя»

21 Там само, 273

22 Франциск, *ChV*, 164

23 Там само, 252.

Однією з найкращих і найбільш актуальних інтерпретацій салезіянської місії є гарантія нашого рішення зустрітися з молоддю там, де вона знаходиться, у тих ситуаціях, у яких перебуває. Вона очікує на нас, і ми маємо з нею зблизитися в її теперішньому повсякденному житті. Не можна говорити про сприяння розвитку людини чи соціальне зобов'язання, навіть про євангелізацію й шлях віри, якщо *вихідною точкою не буде місце, де знаходяться молоді особи, родини і всі люди.*

Уміння йти їм назустріч, якого ми навчилися від Отця Боско, говорить нам про зобов'язання щодо їхнього життя, про серйозне ставлення до їхніх ситуацій і, насамперед, про глибоке прагнення бути з ними в єдності, щоб їхній дім став нашим домом. І саме тому ми не можемо забувати, що нашою основоположною харизмою – як Салезіянської Родини – є зустріч із молоддю там, де вона знаходиться, разом із нею, праця задля покращення й зміни дійсності, яка постійно взиває до нас. Як наслідок, кожна дія на користь сприяння розвитку людської особистості необхідно розглядати як частину (а не мету) більш глибокого процесу, який веде людину до того, що вона перетворює своє життя на місце зустрічі з іншими, обмін дарами, щоб збудувати більш справедливе й гідне суспільство, як випередження Царства Небесного, яке вже будується на землі, якщо в нас є основи доброї новини Христа.

Я не думаю, що треба ще раз наголошувати, що суспільне зобов'язання, ревність в об'єднаннях, які працюють на благо молоді та суспільства, аж ніяк не суперечать євангельській пропозиції. В «Отче наш» відчувається «політика» братерства й справедливості, солідарності, примирення, поваги, рівності й захисту найслабших. Не можна говорити про несумісність різних способів чинити добро. Достатньо того, що ця чеснота враховуватиме людину в її сукупності й кожную особу, уникаючи дискримінації та партикуляризму.

Коли Ісусу Христу представляли випадки тих, хто «не був з наших», Він одразу ж відповідав, роблячи Своїми тих, хто не протривав цьому. Той, хто не проти нас, той з нами.

2.2. ЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ: виховуючи нашу молодь до громадянства й суспільного зобов'язання.

Можливо, йдеться про один із тих пунктів, за які ми деколи тримаємося, щоб звільнитися від незручних питань, як, наприклад, коли кажуть, що Отець Боско не встрявав у політику, адже його захопленням був «Отче наш». Необхідно з'ясувати, про яку політику йдеться.

Вартує роздумати над цією темою й зрозуміти, що нести на політичне поле вказівки «Отче наш» означає погодити людське і євангельське зобов'язання на благо людства чи те, що визначає їхнє життя. Це більше, ніж надати інше значення молитві «Отче наш», обмежуючи її пустим спіритуалізмом, байдужим до речей «на землі». Необхідно шукати сенс, починаючи з Бога, який прагне блага й щастя для людства, для всіх своїх синів і дочок.

Для нашої сучасної молоді, яка звикла до практичних речей, до легких результатів, до негайного ефекту своїх вчинків (з усіма тими труднощами, які трапляються на шляху реалізації) суттєвим аспектом стає виховання до суспільного зобов'язання як програма, яка може багатьох вивести на шлях християнського життя.

Не буває справжнього християнського життя без соціального зобов'язання, тобто без справедливості й любові, без служіння іншим, особливо найбільш потребуючим, найслабшим, особам «без права голосу», покинутим, оскільки добрий самарянин не може існувати без злиденної людини, а Отець Боско без бідної, покинутої і нараженої на небезпеку молоді.

А, з іншого боку, не може існувати політика чи суспільна діяльність без сприяння розвитку особи. Ці речі повинні стати вираженням пріоритету людини і її розвитку в суспільстві.

Може бути, що ця своєрідна дихотомія, яку дехто сильно підкреслює, між шляхом святості (духовне життя) і суспільним зобов'язанням (громадянське життя) зможе конкретизуватися, коли цілями стануть гідність праці й християнський розвиток завдяки цьому старанню, віра на вчинках, зобов'язання щодо бідних і соціальна справедливість як досвід, що відповідає Євангелію.

Суспільний вимір не є чужим для досвіду віри, і саме в цьому зобов'язанні має поглиблюватися трансцендентний вимір кожного людського вчинку. Папа Франциск у "Christus Vivit" досить цікаво говорить про схильність молоді щодо суспільного обов'язку й приписує дружбі з Христом цю посвяту до повноти життя. Це душпастирська пропозиція для нас, вихователів і євангелізаторів молоді. "Я хочу заохотити кожного прийняти цей обов'язок, оскільки знаю, що «твоє молоде серце прагне збудувати щось краще. Слідкую за новинами у світі й бачу, що багато молодих осіб у різних куточках нашої Землі вийшли на вулиці, щоб виразити своє прагнення щодо більш справедливого й братського суспільства. Молодь на вулицях. Це юні особи, які прагнуть бути протагоністами змін. Будь ласка, не дозвольте іншим стати цими протагоністами! У вас є майбутнє! Завдяки вам воно ввійде у світ. Я прошу стати саме вас протагоністами цих змін. Продовжуйте долати апатію, пропонуючи християнську відповідь на суспільні й політичні проблеми, які наявні в різних частинах нашої планети. Прошу стати будівничими світу, взятися до роботи задля змін на краще. Дорога молоде, будь ласка, не дивися на життя «з балкону», поринь у вир життя. Ісус не залишився на балконі, він занурився у кожного з нас. Тож не дивіться на все зі сторони, а увійдіть в те життя, як це зробив Ісус». Та найголовніше, у той чи інший спосіб боріться за спільне благо, будьте служителями бідних, будьте протагоністами революції милосердя й служіння, які можуть протистояти патологіям індивідуалізму, споживацтва й поверховості"²⁴.

2.3. ЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ: виховуючи нашу молодь до зобов'язання в політичній сфері.

"Суспільство, про яке мріяв Отець Боско, було християнським, збудованим на основах моралі та релігії. Сьогодні бачення його змінилося: ми живемо в секулярному суспільстві, яке стоїть на засадах рівності, свободи та участі, але салезіянська виховна пропозиція зберігає свою здібність виховати громадянина, який усвідомлює суспільну, професійну й політичну відповідальність, який може зобов'язатися задля справедливості та сприяння спільному благу, з особливою чутливістю й переживанням за групи найслабших та відкинутих. Тому необхідно працювати задля зміни критеріїв і сприйняття життя, задля підняття культури іншого, задля більш поміркованого стилю в суспільстві, постійного відчуття вдячності, боротьби за справедливість і гідність кожного людського життя"²⁵.

Це факт, що, зв'язані «правилами гри», більшість сучасних суспільно-політичних систем домінують або підпорядковують під себе багато громадян, ніж нам би хотілося. Наші виховні структури мають готувати молодь до відповіді на такі питання політичним відчуттям і відповідальною громадською діяльністю. Я запитую себе:

24 Франциск, *ChV*, 174

25 П. Чавес, *Акти міжнародного конгресу щодо Запобіжної системи і Прав людини*, с. 82

→ Як ми можемо допомогти молоді здобути знання, здібності, компетенцію й суттєвий підхід для розвитку ефективного, вільного і відповідного громадянства?

→ Як Салезіянська Родина як ми можемо бути співвідповідальними по-салезіянськи громадянами цього часу?

У слабкому і фрагментованому теперішньому часі, у якому політичний вимір життя здебільшого потурає корупції й відсутності етики, у якому наявна анемія практики, зосередженої на індивідуалізмі, ми повинні заново приступити до виховання нашої молоді, до зобов'язання в служінні «чесному громадянству» в суспільно-політичній сфері.

Серед багатьох політик (економічних, суспільних, виховних, медичних, міжнародних) ми як Салезіянська Родина можемо обрати політику «Отче наш», «хліба щоденного», «босих ніг» у «завжди» найбідніших (Мр. 14, 7), потребуючих справжньої справедливості й милосердя. Ми хочемо бути на стороні «політично некоректних», оскільки прагнемо обирати сторону тих, у кого немає голосу. Про це говорив монсеньйор Ромеро: «Політичний вимір віри коректно відкривається передусім завдяки конкретній діяльності служіння бідним (...), яке втілюється в їхній світ, звіщає їм добру новину, дає надію, заохочує процеси звільнення, захищає права й бере участь у їхньому житті»²⁶.

Тому як вихователі й християни, як Салезіянська Родина Отця Боско, ми прагнемо й політичної, і суспільної діяльності, яка зробить свій внесок у солідарність, людське братерство, справжню зустріч, яка приймає й поважає іншого, втілення Царства Божого тут і тепер.

Виховувати нашу молодь із таким баченням і цим критерієм політичної участі, орієнтуючись на спільне благо, суть буття й ціль політичного життя, передбачає виховання з твердим переконанням щодо таких речей:

- ✓ Гідність і права людини, завжди шукаючи інтегрального блага спільноти й людської особи;
- ✓ Турбота й збереження трансцендентальної гідності людини, яка створена на образ Божий;
- ✓ Сприяння інтегральному, стійкому і єдиному розвитку людства й кожної людини;
- ✓ Глобалізація милосердя й солідарності, особливо з найбіднішими, найслабшими і виключеними, усупереч величезній байдужості, ексклюзивності та егоїзму;
- ✓ Реалізація братерства як регулюючий принцип економічного порядку й розвитку всього потенціалу людей;
- ✓ Поширення субсидіарності як вільної та відповідальної участі в основі демократичного суспільства, у якому всі мають право голосу й можуть брати участь;
- ✓ Загальне призначення земних благ як культура зустрічі й спільності, зокрема турбота про один дім завдяки природній і людській екології співжиття, гармонії, миру і теперішньому та майбутньому добробуту.

Це вимагає від нас виховної праці, яка пробудить і плекатиме людяність кожного чоловіка та жінки, яка допоможе їм зрости з усвідомленням свого покликання, гідності та призначення; це виховна праця і з «новими політичними поколіннями», щоб вони не віддалилися від участі в громадському житті, були захоплені добром, будучи харизматично присутніми там, де вирішується майбутнє.

²⁶ Монс. О. Ромеро, *Промова з нагоди наукового докторського ступеня Honoris Causa, отриманого в Університеті Лованіо, 2 лютого 1980 р.*

Як каже Папа Франциск : «Майбутнє людства є не тільки в руках політиків, відомих лідерів і великих корпорацій. Так, їхня відповідальність надзвичайна. Але передусім майбутнє є в руках осіб, які визнають іншого як “ти”, а себе як частину “ми”»²⁷. Це «ми» вимагає виходити за межі мовчання, байдужості, щоб усі ми, громадяни цього часу, змогли виконати нашу місію в спільноті.

Цей погляд не чужий тому, що по суті ідентифікує нас як салезіянську харизму. Як приклад можна навести Статути і Загальні правила СДБ, у яких написано: «Соціальний вимір милосердя належить до виховання суспільної особи з політичним зобов'язанням щодо справедливості, побудови більш чесного й людяного суспільства, відкриваючи в цьому цілковито євангельське натхнення»²⁸, а також численні документи різних груп нашої великої родини.

Блаженний Альберто Марвеллі з Ріміні був у цьому всьому взірцем. Він сприймав і жив політичним зобов'язанням, як служінням і відповіддю вираження віри, прожитої у світі, у «полісі», намагаючись втілити у своє життя ідеали солідарності й справедливості, які проповідувала Церква в той час і про які він знав завдяки читанню соціальних енциклік. Для нього політика була любов'ю, екстремальним наслідком й засобом правди. Так його описував святий Іван Павло II у проповіді з нагоди його беатифікації: “У молитві він шукав натхнення і для політичного зобов'язання, будучи переконаним у необхідності жити як Божі діти в історії, щоб перетворити її на спасіння”. Молода особа, яка дозволила виховати себе у школі з суспільно-політичним зобов'язанням задля діяльності віри у житті, має змінити світ. Альберто прекрасно розумів, що значить служіння іншим у громадянському суспільстві.

Саме тому це залишається необхідним шляхом, щоб «просуватися в напрямку достовірного оновлення суспільно-політичного вибору Отця Боско. Це означає сформувані суспільну й політичну чутливість, яка призведе до інвестування свого життя як місії на благо громадянського суспільства, з постійним посиленням на невідчужувані людські та християнські цінності»²⁹.

Це виклик для нашого суспільно-політичного виховання юних поколінь, у якому нам ще потрібно зростати й зростати. «Бути чесним громадянином означає для сучасної молоді особи, що вона сприятиме гідності людини та її правам за будь-яких обставин; великодушно житиме в родині й підготується сформувані її на основі взаємного дарування; сприятиме солідарності, особливо з найбіднішими; виконуватиме свою роботу чесно і компетентно; сприятиме справедливості, миру й спільному благу в політиці; поважатиме створіння й сприятиме розвитку культури»³⁰.

Виховання містить політичний вимір у собі самому: виховна діяльність – це спосіб втрутитися у світ. Це означає подбати про політичну сферу виховання, громадянську, зобов'язання щодо суспільства, молодих осіб та їх родини.

Таким він є сьогодні і буде завжди великий виклик нашої сутності як вихователів, щоб уможливити дійсність, яка породить нові етичні стандарти. Тому ми не можемо задовольнятися тим, щоб наші виховні заклади готували дипломованих осіб, які натомість

27 Франциск, Відеозвернення TED 2017

28 Статути і Загальні правила СДБ, 32 і 22.

29 П. Чавес, АГР 415. Як Отець Боско вихователь.

30 Відділ Салезіянського душпастирства молоді, *Салезіянське душпастирство молоді*, с. 99, посилання на ГК 23, 178.

не будуть громадянами, задіяними в переміни, критиками перед обличчям різних реалій, компетентними не тільки завдяки отриманій підготовці, але й особами, які можуть змінити цю дійсність, будучи агентами перемін і покращення, надії та оновлення у світі економіки, політики, виховання, праці, соціального зобов'язання, мас-медіа, задля нового майбутнього активного громадянства, протагоністами спільного блага. Як вихователі Салезіянської Родини, богопосвячені й миряни, ми повинні впевнено продовжувати йти цим шляхом, щоб посіяне зерно змогло вчасно прорости й стати стилем і способом життя.

2.4. ЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ: виховуючи нашу молодь до чесності й легальності.

Є такі питання, які, на мою думку, ми повинні постійно ставити, коли думаємо про виховання й супровід нашої молоді у її формації як чесних громадян, що зуміють подолати спокусу легкості й грошей, зароблених без зусиль і професійності.

→ Як ми можемо допомогти підліткам і молодим особам, яких зустрічаємо щодня, приймати рішення і розв'язувати життєві труднощі чесно й правдиво?

→ Як ми можемо запропонувати досвід, який допоможе їм повірити в себе і водночас розпізнати прямоту поведінки?

Ми повинні вміти виховувати до правди, що звільняє, до краси прозорості, без подвійного життя чи самообману, без впадання у форми рабства, яке принижує, чи відповіді без моралі, які ослаблюють внутрішній світ особи. Ісус Христос жив з чесністю й прозорістю: повертаючи свободу ув'язненим, пригнобленим, зір сліпим і проголошуючи рік Божої благодаті (див. Лк. 4, 18-19); миючи ноги своїм учням як приклад служіння іншим, живучи «незвіданими багатствами» любові та правди, які коштували Йому смерті на хресті. Він пережив на Собі структурну несправедливість, яка часто зумовлена егоїзмом, самодостатністю, вирішенням особистих інтересів і брехнею, що після численних повторювань стає вбивчою «правдою».

Як вихователі ми повинні втілювати в життя й сприяти чесності та легальності. Як? Завдяки запобіганню. У наші дні часто доводиться слухати численні «пісні сирен», які пропонують якнайбільш природну річ реалізовувати все шляхами, які руйнують внутрішній світ людини й шкодять її цілісності, силі та правді її буття. «Суспільство у своїй сукупності покликано конкретно зобов'язатися, щоб боротися з раком корупції у її різних формах (...) Корупція – це одна з найстрашніших ран суспільства, оскільки вона шкодить йому як на етичному рівні, так і на економічному: з ілюзією швидкого й легкого заробітку, що насправді збіднює всіх, позбавляючи всю систему віри, прозорості й достовірності»³¹.

→ Що ми робимо як вихователі, аби зробити їх сильнішими, переконати в необхідності бути чесними?

→ Які приклади, які ідеї, яку інформацію ми передаємо молоді та родинам, щоб вони не сприймали як норму несправедливість, неправду, фальшивість і свою вигоду будь-якою ціною?

→ Що ми будемо вихованням і євангельськими цінностями в таких суто людських аспектах, як свідомість, критичне почуття, скарга на захист правди, автентичність і справедливість?

31 Франциск, *Аудієнція працівникам Рахункової Палати*, Ватикан, 18 березня 2019.

Корупція – це «смертельний процес», який став звичним для багатьох суспільств і однозначно є справжнім злом та важким гріхом (про який навіть не говорять), хоча й він не спроможний заплутати надію, що приніс Ісус Христос. Але це сподівання ми повинні сіяти як силу в кожній молодій особі. І, знаючи, що школи та молодіжні об'єднання завжди будуть засобом громадського виховання, надзвичайно важливо, щоб кожен із тих, хто переживає за виховний процес і суспільство, *запитав себе, який тип громадянина передбачають наші виховні програми.* Сучасні вихователі відчувають сильний потяг до того, щоб обмежити виховання навчанням, засвоєнням матеріалу й підготовкою до іспитів.

Мені подобається думка про те, що більшість вихователів, принаймні із закладів Салезіянської Родини, вірять, що, окрім того, щоб вчити дітей читати й писати, вирішувати математичні приклади й розуміти науку та історію, вони потрібні як надзвичайний вплив на світогляд, і тому є важливим і потужним знаряддям для формування й покращення нашого суспільства. Необхідно вчити молодь ставити запитання, дискутувати й критично відноситися до того, що пропонують як життєві ідеали; викладати свою точку зору; враховувати середовище й специфічні життєві обставини, своє минуле й мрії на майбутнє; сприймати себе як активних, готових, критичних і добре оснащених громадян, що впливають на суспільне життя.

Виховання передбачає все це. «Виховувати означає допомогти особі віднайти себе, терпеливо супроводжувати її на шляху повернення цінностей і віри у свої сили; це призведе до змін у житті через відкриття нового бачення й більш позитивного майбутнього. Виховання – це діалог, пропозиція, багата інтересами й міцно прив'язана до того, що є істотним для кращого життя; виховання означає залучення молоді в досвід, який допоможе зрозуміти значення щоденних зусиль; це також надання необхідних для життя інструментів, що допоможе молодим особам за будь-яких обставин діяти як відповідальні суб'єкти. Виховання вимагає від нас знати молодіжні, соціальні проблеми нашого часу»³².

2.5. ЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ: чутливі і співвідповідальні у світі руху та міграції.

Як приклад, наведу те, що я пережив у ці роки під час різних візитацій. Мене дуже захоплює винахідливість і зобов'язання моїх співбратів і Салезіянської Родини, які зуміли відповісти на такий вражаючий феномен нашого часу, як людська міграція. Я констатував це в Какумі (табір для біженців у Північній Кенії), де перебуває близько 190000 осіб. Мої співбрати - салезіяни - єдина інституція, що має право жити в межах цього табору. Це дозволяє їм дбати про молодь, яка походить із різних куточків Африки, особливо з Південного Судану й Сомалі. Вони то роблять завдяки професійній формації, ораторії, молодіжному центру й виховно-душпастирській діяльності. Я побачив це в Тіхуані (Мексика). На цьому кордоні між північчю й півднем світової економіки, завдяки ідальням і мережі ораторій, відповідають на потреби сотень молодих осіб, які намагаються збудувати своє майбутнє. Їх супроводжують, запобігаючи небезпеці насильства й наркотиків, пропонуючи виховні можливості. У нашій спільноті «Пресвятого Серця» в Римі ми також маємо невеликий, але динамічний молодіжний центр, який провідують молоді студенти й волонтери, які в ораторійному середовищі приймають молодих мігрантів і біженців із різних куточків нашої планети. Так ми можемо пробігтися по всьому світі Салезіянської Родини і віднайти скрізь творчі відповіді на потреби молодих мігрантів, адже ця чутливість народжується з салезіянського ДНК. Я вірю й спокійно стверджую, що **ми є синами й**

32 Відділ Салезіянського душпастирства молоді, *цит.*, 85.

доньками емігранта, який прийняв переселенців і послав своїх синів-місіонерів подбати про таких осіб.

Феномен

Феномен міграції в наш час охоплює **понад 1000 мільйонів осіб**. Це найбільший рух людей за всю історію, який перетворився на структуральну дійсність сучасного суспільства, виступаючи дедалі складнішою реалією з соціальної, культурної й релігійної точки зору, що загострюється наявністю нерегулярної міграції. У цього феномену багато різних причин: соціальна асиметрія, планетарна економіка, політична й суспільна криза, яка перетворюється на збройні конфлікти, етичні та релігійні переслідування, кліматичні причини, що зумовлюють міграцію через спустошення різних місцевостей, а також неймовірна легкість і можливість спілкуватися й подорожувати в наш час.

Згідно з даними ООН зараз нараховується **271,6 мільйонів міжнародних мігрантів**, це приблизно 3,5% всього світового населення. З них 39 мільйонів - це молодь до 18 років. Внутрішня еміграція (тобто в межах однієї нації) згідно з даними 2009 року нараховувала 790 мільйонів осіб.

Особливим і найбільш драматичним показником є **70.8 мільйонів осіб, які змушені мігрувати**: 41,3 мільйон мігрантів мігрували в межах своєї країни, передусім через військові конфлікти. Покинули свої країни 25,9 мільйонів біженців, понад 3,5 мільйони потребують притулок. Це офіційні дані ООН, хоча ми знаємо, що цифри насправді набагато більші. Половина цих вимушених мігрантів - це молодь до 18 років. Було нараховано 111000 неповнолітніх осіб, у яких не було ані родини, ані близьких. Більшість біженців живе в містах (61%), де їх менше помітно.

Отець Боско

Для нашої богопосвяченої родини феномен міграції аж ніяк не виступає харизматичною новинкою.

Сам Отець Боско емігрував зі спокою й суворості сільської місцевості Беккі в К'ері, а потім до суперечливого міста Турина. З самого початку Отець Боско зіткнувся з цією дійсністю. Перші хлопці, яких він прийняв у свою ораторію, були сезонними або постійними мігрантами, що приїжджали з села, щоб знайти роботу в столиці П'ємонту. Серед них були й чужинці, які не знали ані італійської, ані п'ємонтської мови. Дискутуючи з деякими туринськими парохами, які вважали, що Отець Боско віддаляє хлопців від рідних парафій, наш святий відповів, що це були іноземці:

“Практично всі вони чужинці, яких рідні прирекли на перебування в цьому місті, або ж вони приїхали знайти роботу, якої не могли отримати вдома. Савоярди, швейцарці, вальдостани, б'єльці, новарці, ломбарди... Ось хто приходить до мене. [...] Віддаленість від батьківщини, різноманітність мов, невпевненість у проживанні, незнайомство з місцем ускладнюють, а можливо, й унеможливають варіант із відвідуванням рідної парафії..”³³

Місіонерська салезіянська пригода починається турботою про італійців-емігрантів в Аргентині. Отець Боско так наставляв першу місіонерську групу у 1875 році:

*“Йдіть і шукайте наших братів, яких злидні або невдачі занесли на чужину, і зробіть усе для того, щоб вони зрозуміли, наскільки милосердним є Бог, який посилає вас до них, щоб спасти їхні душі”.*³⁴

33 Боско Дж., *Спогади про Ораторію*, ISS, Салезіянські джерела. Отець Боско і його діяльність. LAS, Рим, 2014, 1250.

34 ЧЕРІА Е., *Біографічні спогади Отця Боско*, Т. XI, Турин, 1930, 385.

Салезіянське Згромадження за часів отця Руа й отця Альбери консолідувало увагу до італійців - емігрантів, а також до поляків і німців. Достатньо згадати про надзвичайну працю, організовану у 1904 році лише в Америці, де 450000 емігрантів отримали підтримку салезіян³⁵. У часи отця Руа було створено і «Салезіянську комісію з питань еміграції», яка діяла впродовж тривалого часу. Праця на благо переселенців була величезною як в Америці, так і в Африці, на Близькому Сході й навіть у самій Європі, особливо у випадку східних європейців, які втікали на Захід у часи комунізму.

У такий спосіб феномен міграції так чи інакше завжди був наявним у нашій салезіянській історії. Виклик міграції молоді зараз став набагато ширшим і складнішим через культурний, суспільний і релігійний вимір, через демографічне значення і нові аспекти, пов'язані з засобами інформації, глобалізації і доступністю транспорту. Перед обличчям цієї дійсності **душпастирство єдності** (більш інклюзивна та інтегруюча) стає необхідним, аніж його традиційна форма етнічно-національної турботи про співвітчизників. Ми також опинилися перед обличчям нових і драматичних феноменів: біженці, покинуті неповнолітні й ставлення до чужинців. Усе це виступає серйозним викликом для Салезіянської Родини, з огляду на цей новий «молодіжний континент» ХХІ століття.

Бачення майбутнього

На питання про молодь, з якою ми зустрічаємося зараз, ці мільйони юних мігрантів очікують на нашу відповідь. Йдеться про дійсність, яка попри те, що це присутність на кордоні, у надзвичайних ситуаціях, задіює більшість структур Родини Отця Боско, які **приймають у свої реалії** сотні тисяч дітлахів, підлітків і молодих осіб - мігрантів у першому чи другому поколінні й спокійно залучають їх до наших виховних спільнот. Це цінне служіння, яке зазвичай дуже мовчазне й помірне, надає важливу допомогу мігруючій молоді, пропонуючи їм притулок і сприяючи ефективній і природній інтеграції в громадянське суспільство, а деколи і в Церкву.

Наша діяльність у цьому складному світі людського руху має бути реалізована на основі нашої харизматичної ідентичності:

→ Передусім необхідно зосередитися на дітях, підлітках і юних особах, пропонуючи їм виховно-душпастирські програми з певним навантаженням.

→ Зберегти наш виховно-євангелізаційний підхід, уникаючи того, щоб стати простою соціальною недержавною організацією. Суб'єкт відповідальності довірених виховній спільноті в єдності життя богопосвячених осіб і мирян, які достатньо компетентні для цієї делікатної місії.

→ Підтримувати «виховну присутність», завдяки якій ми входимо в географічний та екзистенціальний простір наших адресатів.

→ Бути вихователями й друзями, які знаходяться поруч не в якості соціальних агентів, які надають послуги, а як вихователі й пастирі.

→ Орієнтуватися на «запобігання», намагаючись запропонувати молоді можливість розвинути свої здібності в даному культурному контексті, щоб мати змогу гідно стати його частиною без потреби мігрувати. Кожна молода особа має право жити у своїй країні.

→ Це має бути дедалі координованіша присутність, більш видима й професійна. Йдеться про велику можливість для Салезіянської Родини, у якій кожна група може запропонувати свої дари для цієї місії. Місіонерський волонтерський рух і Молодіжний салезіянський вбачають у цій мігруючій молоді безмежний горизонт праці.

35 Мотто Ф., Боско (Отець) Джованні і місія Салезіян для мігрантів, в. БАТТИСТЕЛЛА Дж. (за спр.). *Міграції. Суспільно-душпастирський словник*, Cinisello Balsamo (Мілан) 2010, 62.

Цей континент у постійному русі серйозно провокує нас у XXI столітті, нагадуючи, що наявність цієї молоді може стати для всіх нас справжнім джерелом душпастирського та харизматичного оновлення.

2.6. ЧЕСНІ ГРОМАДЯНИ, які дбають про спільний дім, чого й просить від нас молодь

Зобов'язання щодо спільного блага (бачення екології, запропоноване документом *Laudato si'*) не є додатковим обов'язком. Це горизонт, який провокує всю нашу культуру, віру, стиль життя, місію, виховання та євангелізацію. Окрім того, екологія нагадує і про інтегральну виховну пропозицію (зі своїми людськими й духовними цінностями).

Коли ми говоримо про турботу, про спільний дім чи про опіку творіння, то йдеться не про можливу опцію, а про істотне питання справедливості, оскільки Земля, яку ми отримали, належить і тим, хто житиме після нас. Середовище – це спадщина, яку отримує кожне покоління і яку воно має передати своїм спадкоємцям.

Деякі душпастирські пропозиції

→ *Екологічне навернення*

Перша пропозиція має багато спільного зі зміною світогляду й сприйняття дійсності. Папа Франциск запрошує нас «болісно усвідомити, спробувати змінити на тлі особистих страждань те, що відбувається зі світом»³⁶. Тому ми повинні прийняти духовність, яка матиме радикальну новизну, святість, у якій наше зобов'язання щодо Землі буде насиченим і дієвим у тій мірі, у якій воно вкорениться в дієве екологічне навернення.

Ми покликані повернутися до етичного й духовного коріння проблем середовища, які просять нас віднайти рішення не тільки завдяки технологіям, але й завдяки нашій переміні як людям. Кожен має перейти від споживання до жертвування, від заздрості до щедрості, від марнування до вміння ділитися, від «я цього хочу» до «цього потребує Божий світ».

→ *Супроводжувати молодіжний протагонізм у зобов'язанні щодо спільного дому*

Дуже вірогідно те (про що дехто навіть не міг і подумати, особливо «сильні світу цього»), що найбільша реакція й протест надійде з боку молоді, і це може стати рухом світового масштабу. У світі є молоді особи, які дуже обізнані з екологічними питаннями. Вони залишаються активними громадянами, що турбуються про спільний дім.

- Грета Тнберг, молода шведська активістка, якій лише 16 років, сказала світовим лідерам, які зібралися в Нью-Йорку на Саміті ООН, організованого щодо питання клімату у 2019 році: «Ви вкрали мої мрії і моє дитинство своїми пустими словами. Ми опинилися на порозі масового вимирання, але всі говорять лише про гроші й розповідають казки про вічний економічний зріст. Яке у вас на це право? Ви розчарували нас. Але молодь уже усвідомила вашу зраду!»³⁷.

36 Франциск, *LS*, 19

37 Див #FridaysForFuture і #Climatestrike.

- Ці слова кидають виклик світовим лідерам і змінюють точку зору старших осіб, направляючи масштабний молодіжний рух до спасіння спільного дому. «Покоління *Laudato Si*» стало конкретним прикладом. Це і «Сектор Молодь» Світового Католицького Руху за навколишнє середовище, міжнародної мережі з 800 католицьких товариств. Вони мобілізувалися задля кліматичної справедливості й вимагають від світу і від Церкви конкретних дій. Активними членами цієї міжнародної організації від Салезіянської Родина виступають групи «Don Bosco Green Alliance» і Салезіянський молодіжний рух.

- Як вихователі молоді ми супроводжуємо не тільки тих, хто вже взувся, але й тих, хто розлігся на дивані й дивиться у вікно або на екран. Разом із тим ми прекрасно пам'ятаємо, що молодь добре вміє заохочувати своїх однолітків до того, щоб встати і взутися³⁸.

→ У напрямку людської екології

- Екологія навколишнього середовища змушує нас задуматися над інтегральною екологією. Починаючи з 1970-х років, від святого Папи Павла VI до його наступників, усі наполягали на цьому аспекті. «Людська - екологія» як термін була запропонована святим Іваном Павлом II в енцикліці *Centesimus Annus*³⁹. Згадуючи ці слова, Папа Франциск каже, що «руйнування людського середовища – дуже серйозна справа, не тільки тому, що Бог довірив світ людині, але й тому, що саме людське життя є даром, який треба берегти від різних форм деградації»⁴⁰.

→ Виховна і культурна діяльність

- Святий Іван Павло II перед обличчям екологічної кризи говорив про необхідність і терміновість⁴¹ великої виховної і культурної праці.

- Наші виховні пропозиції для турботи про спільний дім передбачають три фази: Інформувати, Виховувати і Формувати культуру⁴².

- Перед обличчям феномену споживачтва необхідно нагадати молоді, з якою ми працюємо, про три основних засади: зменшувати, використовувати повторно й переробляти.

- Ми чудово знаємо, що екологічна тематика стала наслідком дій несправедливих структур. Для боротьби з цим потрібні віртуозні форми ласки, примирення, зцілення, зовнішньої, людської, суспільної та інтегральної екології⁴³. Саме такі структури ми як вихователі повинні запропонувати молоді.

38 Папа Франциск, *Прмова до молоді з нагоди апостольської подорожі в Чілі*, 17 січня 2018 р.

39 Джоштрот Айзек Курітадам, *Десять зелених заповідей*. Турин: Elledici, 2016, 142.

40 Франциск, *LS*, 5

41 *Centesimus Annus*, 36

42 Альдо Кода Негоціо, Гільєльмо Альдо Еллена, *Керувати планетою Земля*, Турин: Società editrice internazionale, 1995, Р. XI.

43 Тебальдо Вінсігерра, «Екологія», *Замітки душпастирства молоді*, с.74.

- Для того, щоб розпочати цей шлях, який веде до екологічного громадянства, є основоположні роздуми, близькі нашій салезіянській чутливості. Наприклад, наш співбрат Джоштром Айзек Курітадам працює у Церковному відділі, який займається цими питаннями. У його праці «Десять зелених заповідей» можна віднайти багато корисного для того, щоб виробити в молоді суттєву чутливість до створеного, для мрій і втілення в життя того, про що наші правителі не хочуть думати через економічні причини та свої інтереси.

2.7 На захисті прав людини, особливо неповнолітніх осіб.

Я відчуваю нагальну потребу наголосити на цьому нашій Салезіянській Родині, щоб зараз і в майбутньому ми могли вирізнятися завдяки захисту неповнолітніх. Суть цього розділу наступна:

→ Ціллю, для якої ми були створені Святим Духом через Отця Боско як Салезіянська Родина, є дарувати все наше життя неповнолітнім, молоді, хлопцям і дівчатам усього світу, надаючи пріоритет найменш захищеним, найбільш потребуєчим, найслабкішим і найбільш вразливим.

→ Саме тому ми повинні бути експертами у сфері захисту всіх прав людини, особливо неповнолітніх, і *просити пробачення аж до сліз, якщо хтось цього не зробив*. Ми не можемо стати співучасниками жодного зловживання, маючи на увазі «зловживання економічної влади чи сексуального характеру», про що говорив Синод «Молодь, віра й розпізнання покликання»⁴⁴.

Як Родина Отця Боско ми є частиною тих зусиль, яких докладає вся Церква заради прав людини. Як всім відомо, мова прав увійшла в життя Церкви з розвитком соціальної доктрини. У силу Євангелія Церква проголошує права людини, визнає й дуже цінує динамізм, з яким ці права скрізь захищаються.

У той час, коли громадянське суспільство по-різному працює на захист прав людини, ми, Родина Отця Боско, як і вся Церква, покликані відновити об'єктивний вимір прав людини, який ґрунтується на визнанні *“гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних прав, що є основою свободи, справедливості та загального миру”*⁴⁵. Без такого бачення виникає коротке замикання прав, що сприяє *“глобалізації байдужості, яка народжується з егоїзму, плоду концепції людини, яка не може прийняти правду й посправжньому жити суспільним виміром”*⁴⁶. Сучасна тенденція полягає в тому, щоб дуже наголошувати на слові «права», забуваючи про важливішу складову: «людини». Якщо права втрачають свій зв'язок із людством, то вони стають простими словами в устах зацікавлених осіб.

- Для Отця Боско відкинута дитина не була пасивним бенефіціаром, простим адресатом, якому треба допомогти чи надати певні послуги. Отець Боско запропонував нове бачення відкинutoї дитини: виховні взаємовідносини між вихователем і вихованцем, що випереджує поняття дитини як суб'єкта прав, які санкціонувала Конвенція Нью-Йорка тридцять років тому, 20 листопада 1989 року, як засіб міжнародного права, що діє у 193 країнах.

44 Синод Єпископів, *Молодь, віра та розпізнання покликання*, Заключний документ, 30.

45 *Загальна декларація прав людини*, 10 грудня 1943 (далі: ЗДПЛ), преамбула.

46 Франциск, *Промова на Раді Європи*, Страсбург, 25 листопада 2014.

- Права неповнолітніх і Запобіжна система мають певні спільні базові засади. У них та ж сама мета, а саме цілісний розвиток і абсолютний добробут дітей. Як права дитини, так і Запобіжна система мають певні завдання для реалізації своїх цілей на благо дітей. Ці завдання включають у себе інтегральну турботу про особу, виховання відповідального персоналу, створення здорового середовища, розвиток орієнтирів для позитивної дисципліни і формулювання протоколів для захисту неповнолітніх.

Захищаючи права неповнолітніх

- 1.- З 21 до 24 лютого 2019 проходив семінар Католицького Синоду єпископів на тему «Захист неповнолітніх у Церкві». У ньому взяли участь 190 церковних лідерів і голови 140 Єпископських конференцій. Під час зустрічі Папа Франциск сказав, що, відповідно до дії Святого Духа *ми повинні почути крик найменших, які вимагають справедливості*⁴⁷, а зловживання владою й розумінням дуже зашкоджують і становлять серйозну небезпеку.

- 2.- Ми не можемо говорити про права неповнолітніх без посилання на «Конвенцію ООН про права дитини», яка визначає дитину як людську особу до 18 років і надає стандарти для опіки, захисту, ідентифікації, впорядкування ситуацій, звітності та направлення. Вона ідентифікує чотири аспекти прав дитини: участь дітей у рішеннях, які їх стосуються, захист дітей від дискримінації і всіх проявів зловживання й покинення, запобігання шкоді й супровід їхній в основних потребах.

- 3.- У нашому виховно-душпастирському проекті слухання неповнолітніх є важливим і життєво необхідним, на чому часто наголошував і Синод⁴⁸. Це відкриває шлях до повної участі. А участь робить свій внесок в особистий розвиток, веде до кращих рішень і результатів, допомагає захистити неповнолітніх, сприяє підготовці й розвитку громадянського суспільства, толерантності, повазі до інших і зміцнює відповідальність.

- 4.- *Більш глибоке ознайомлення й роздуми про права неповнолітніх*: йдеться про численні документи і виступи, які постійно публікуються на тематику прав людини, особливо неповнолітніх осіб. Деякі з них світового й церковного рівня, деякі – регіональні або специфічні⁴⁹. Незнання цих документів однозначно заважає нам бути ефективними вихователями. Тому ми повинні ознайомитися з ними й поширювати їх у наших структурах.

- 5.- *Працювати в мережі з іншими структурами*: у місії захисту й сприяння правам неповнолітніх нам потрібна мережа з багатьма іншими структурами, які працюють в галузі права. Їх дійсно багато, державних і недержавних. У деяких Провінціях салезіяни входять у «Ради справедливості неповнолітніх» (Juvenile Justice Board), завдяки яким вони можуть захищати права неповнолітніх. Деякі салезіяни, які працюють юристами, захищають права неповнолітніх у державних

47 Венедикт XVI, *Душпастирський лист Святішого Отця католикам Ірландії*, (Березень 2010)

48 Синод Єпископів, *Молодь, віра та розпізнання покликання*, цит., 6

49 *Motu Proprio, On the protection of minors and Vulnerable Persons*, issued on 29, March, 2019 - Council of the Baltic Sea States Secretariat, *Guidelines: promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, Sweden: 2015. - Rachel Hodgkin and Peter Newell, *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, UNICEF, 2007.

судах. Це прекрасна платформа для поширення євангельських цінностей у світських секторах.

- 6.- «Система захисту дитинства» була визначена ЮНІСЕФ як «сукупність законів, політики, правил і послуг, необхідних в усіх суспільних сферах для підтримки, запобігання і відповіді на ризики, пов'язані з захистом». Багато наших осередків повністю присвятилися соціальній праці й центрам, аби допомогти молодим людям. Це має і надалі бути нашим «маленьким, але великим» внеском як Салезіянської Родини.

- 7.- Необхідно, щоб кожна структура нашої світової Родини мала свій «Етичний Кодекс», який чітко визначатиме те, що очікується від усіх: від богопосвячених осіб і від вихователів-мирян, і який чітко встановить, що вважається важким порушенням цього Кодексу.

- 8.- Наостанок йдеться про основоположний для нас як для богопосвячених осіб аспект. Необхідно зміцнити наші особисті і спільнотові взаємини з Христом. Його присутність має надихати нас на більш інтенсивну працю задля захисту дітей і неповнолітніх, яких Він так любить і яких назвав взірцем учнівства.

- *Запобіжна система і права людини: Дві пропозиції*

- Разом ми робимо багато добрих справ задля сприяння правам людини. Для більшої ефективності повинні змінити стратегію типу мислення й дії. Ми повинні стати Родиною Отця Боско, яка підтримує суспільний вимір любові⁵⁰ і сприяє правам людини завдяки творчому використанню Запобіжної системи. Це необхідна зміна парадигми.

1. *Перейти від сприйняття Запобіжної системи як простої альтернативи репресивній системі і дивитися на неї як на ідеальний засіб для захисту прав людини.* Часто ми вважаємо Запобіжну систему простою, виховною, відмінною від репресивної. Ми не приділили належної уваги її потенціалу у сфері прав людини, тому повинні дослідити й розвинути ці внутрішні можливості для сприяння справі захисту прав людини.

2. *Перейти від створення закону, який поважає громадян, до прав, яких вимагають громадяни.* Ми завжди говорили про те, що однією з головних наших цілей є виховання чесних громадян, і ми зрозуміли, що це означає виховати осіб, які поважають закон. Але цього недостатньо для майбутнього, адже світ стає складнішим. Ми повинні навчити молодь вимагати свої права. Справді, якщо вони не вимагаються, то цілком ймовірно, що їх ігноруватимуть⁵¹.

50 *ГК ХХІІІ*, 204, 209, 212

51 Хосе Куттіанімагтахіл, *Виховний метод Отця Боско і положення Загальної декларації прав людини*; в: Чарльз Марія, Паллітанам Томас, Дорріх Ханс-Юрген, Райфельд Гельмут; *Захищаючи молодь*; Нью-Делі, 2010.

ОСТАННЄ СЛОВО... СЛУХАЮЧИ САМОГО ОТЦЯ БОСКО, КОЛИ ВІН ГОВОРІТЬ ПРО ПОЛІТИКУ

Я завершую цю довгу розповідь, у якій покликався на численні аспекти, які вважаю дуже важливими і надзвичайно актуальними, надавши слово самому Отцеві Боско. Серед багатьох можливих цитат обрав промову, адресовану випускникам, які 15 липня 1883 року приїхали до Ораторії, щоб привітати Отця Боско. Неймовірно, але більша частина промови Отця Боско стосується політики. Я думаю, що це надзвичайно добре висвітлює і дуже відповідає тому, про що я говорив з вами. Він каже:

“Окрім небесної допомоги, нам завжди полегшувала нашу працю на благо інших сама природа нашої діяльності. Ціль, до якої ми прагнемо, бачать і всі інші, включно ті, хто через питання релігії не бачить її так, як ми. Якщо хтось перешкоджає нам, то це тому, що він нас не знає або ж тому, що він не знає, чим ми займаємося. Громадянська освіта, моральне виховання покинутої або нараженої на небезпеку молоді, щоб вберегти її від ліні, від недобрих справ і, можливо, навіть від в'язниці, ось ціль нашої діяльності. Хіба розсудлива особа або влада може нам перешкоджати в цій справі?

Як ви знаєте, нещодавно я був в Парижі, де проповідував у різних церквах, щоб просувати нашу діяльність і, чесно кажучи, отримати матеріальну допомогу, не говорячи про хліб і суп для наших дітей, у яких ніколи не пропадає апетит. Серед слухачів були й такі, які приходили тільки, щоб почути політичні погляди Отця Боско; і це при тому, що дехто вважав, що я приїхав до Парижа, щоб розпочати революцію; інші ж думали, що агітую за певну партію тощо. Але були й добрі люди, які переживали, щоб зі мною щось не сталося. Після моїх перших слів усі ілюзії розвіялися. Усі страхи минули, і Отець Боско зміг спокійно об'їхати всю Францію. Наша діяльність - це не політика. Ми поважаємо чинні органи влади, дотримуємося законів, платимо податки й продовжуємо йти вперед з єдиним проханням, щоб нам не заважали чинити добро бідній молоді й спасати душі. Якщо так наполягаєте, то це можна назвати нашою політикою, яка не загрожує, а навпаки допомагає уряду.

Політика визначається як наука й мистецтво добре керувати державою. Діяльність Ораторії в Італії, Франції, Іспанії, Америці і всіх країнах, де ми працюємо, щоб подбати про потребуєчу молодь, спрямована на те, щоб зменшити кількість волоцюг і бунтарів, щоб стало менше юних злочинців, щоб у в'язницях не було молоді, щоб, одним словом, сформувати добрих громадян, які не ставитимуть перешкід офіційній владі, а допомогатимуть їй, щоб зберегти суспільний порядок, спокій і мир.

Ось це і є нашою політикою. І лише цим ми займалися дотепер і продовжуватимемо робити це в майбутньому”⁵².

З материнською підтримкою нашої Матері, Непорочної і Помічниці, просімо в Бога Отця, щоб Він послав нам Свого Духа, щоб ми могли продовжувати справжню політику «Отче наш» для сучасної молоді, в суспільстві, яке закликає нас – перед обличчям своєї нерівності – не мовчати і не бути пасивними. І в цьому дедалі більше потребуєчому світі ми повинні бути Свідками-Учнями-Місіонерами Бога, який так поважає людську свободу і який щодня готовий зустрітися зі своїми синами й дочками.

52 ISS, Салезіянські джерела. Отець Боско і його діяльність. LAS, Рим, 2014, 106.

Тому молимося:

Господи Ісусе,
Ти знаєш, якою ціною ми втілюємо в життя Твоє Євангеліє;
допоможи нам споглядати Тебе в Отцеві Боско,
бачити Твою любов у його жестах,
розпізнавати Твій шлях у його вчинках,
навчитися Твоєму милосердю з його любові.
Даруй нам світло, щоб засвоїти стиль,
завдяки якому Отець Боско став Твоїм учнем,
змоделюй наше серце на взірць Твого – серця Доброго пастиря,
і дай нам силу, щоб втілити в життя і в діяльності Твої слова.⁵³

53 Хав'єр Матосес, *Салезіянський дух*, і Х. Хосе Бартоломе, *Світло на моїх кроках*. Elledici, 2016.